

Gelencsér Milán

Tuppermutter – A nevetés és könnyek kettős természete

Az utóbbi évadokban folyamatosan szélesedő repertoárjával a Hevesi Sándor Színház egyre ügyesebben fedi le a különböző korosztályok különböző igényeit; a fiatalokért maga megy házhoz, rendhagyó helyszínekre szervez előadásokat – és nem utolsó sorban kortárs darabokat mutat be. Ilyen kortárs darab Krusovszky Dénes *Az üveganya* című tragikomédiája is, ami Zalaegerszegen látta meg ősbemutatóját és amit nemcsak hogy a színház fedezett fel, de vezető színészeit szerepelteti benne házi színpadán, Sztarenki Pál rendezésében.

Mindig öröm egy költőt drámaírói oldaláról is megismerni (a szövegben *képek* vannak jelenetek helyett), főleg, ha az a költő egyike a legfiatalabb József Attila-díjasoknak, a darab maga pedig az új műfajban való bemutatkozás: és mint olyan, *Az üveganya* remekel. Krusovszky nagyon jól látja a teret, amibe figuráit helyezi; a rádiójáték részletekbe menő szerzői utasításai a színpadon is biztosítják, hogy a történet éppen úgy bontakozhasson ki, ahogyan az az általa vizualizált tragikomédia mechanizmusát legjobban szolgálja. A komikum esztétikai minőségében a Portugál-fémjelezte

vonalba illeszthető: a helyszín egy kisváros, hősei a jellemkomikum harcedzett katonái, egy kocsmá törzsvendégei, jelen esetben ráadásul *a cég képviselői*. Ők mutatják be az alaphelyzetet (Krammer anyjának temetése) és ők terelnek minket úgy, hogy a késleltetve felléptetett főhősben örültet lássunk. Természetesen a hitelességük nem kétségbevonható, számukra a világukon kívül történő események zavarosak és követhetetlenek, ott kapcsolódtak csak be, hogy „volt valami privatizáció, és Krammer húzta a rövidebbet”. Az a Krammer, akiről meg is jegyzik, hogy miután leülte az öt évét és hazaérkezve beköltözött az anyjához, nem is látták. Ugyanakkor szerethetőek és életszerűek, a Besenczi-Szakály-Kiss Ernő trió megszemélyesítésében pedig el is viszik a darabot a hátukon; egészen majd a Bellus Attila alakította Krammer monológjáig, mert az ottani cselekmény és játék felülír, átrendez mindent.

A groteszk temetés fogja bevezetni a darabba a tragédiát, ám még csak felmutatja, mert egyelőre főleg a komikum (fekete humor) szolgálatában áll, viszont a következő kép Krammerében szabadon

engedi a sötétséget. Itt van ez a talajt vesztett férfi akinek ma vissza kellett térnie a felnőtt világba, akire oedipuszi módon hirtelen rázuhant a valóság: a múltja, annak minden szereplőjével. Egy paranoiás alak, aki az apaszerepet is csak a gyerekénjén át képes értelmezni, akin túlnőtt az élete és most tévképzetekbe és összeesküvés-elméletekbe menekül. Bellus Attila megformálásban Krammer egyszerre nyugtalan és nyugtalanító, rapszodikus, sosem néz arra, akivel beszél, ugyanakkor a viselkedése mögött vigasztalásért és szeretetért könyörög, Krammer, akit bolondnak gondolnak

a barátai és a családja, pedig csak elege lett a világból és gyászolja az édesanyját, Krammer, aki csak egy kis időt szeretett volna még magának vele. És szépen lassan felcsendül a színpadon a legyen zeneszerző, Henryk Górecki szomorú szimfóniája, kísérve, majd megemelve Krammer elmékedését egy hideg gépről, ami magának akarja a holtak testét, hogy milyen igazságtalanul egységesíti, és így érvényteleníti az emberi életet a halál, és hogy ő csak szeretne volna „*bebalzsamoztatni a mamát, mert milyen szép lenne, ha itt feküldhetne, olyan szépen, nyugodtan, mintha csak üvegből lenne*” – mindez

„Krusovszky nagyon jól látja a teret, amibe figuráit helyezi; a rádiójáték részletekbe menő szerzői utasításai a színpadon is biztosítják, hogy a történet éppen úgy bontakozhasson ki, ahogyan az az általa vizualizált tragikomédia mechanizmusát legjobban szolgálja.”

„Ha azt mondtam, hogy a temetésből tud kiválni a tragédia, akkor az addig tartó egység lehetne ‚A‘- és Krammer-vonal ‚B‘-téma; de kapunk egy epilógust a darab végére, ami dramaturgiailag nem elengedhetetlen, így viszont esztétikailag azért izgalmas, mert úgy ismétli meg az ‚A‘-témát, hogy teljesen ellenkező hatást vált ki..”

ránéznek a közönségre, meg is ijeszti, mert azt érzi, hogy „őrült beszéd, de van benne rendszer”, a remegő és könnyes Krammer dulakodik a lányával, előkerül és kiborul egy műanyag doboz, a műanyag doboz, benne Krammerné hamvaival... ezen a ponton aztán a Krammer-figura mégiscsak meghal, majd a brechti hagyomány édesgyermekékként születik újjá, színészként, megrázza magát és jelzi, hogy hát ezúttal nagyobb rendetlenséget sikerült csinálni, mint az előző előadáson. Ezt az elidegenítő, kizökkentő effektust – ahogy kilépteti a színészt a karakterből és vele rendeztetni át a játékteret – használja az üveganya a képek közötti váltásokra, ami először csak érdekesség, de ezen a bizonyos csúcsponton túl működik a legjobban, akkor, amikor a legkegyetlenebbnek érezzük. A játéktér egyébként alapjaira redukált, a kevés kellék is csak jelzésértékű.

Ha azt mondtam, hogy a temetésből tud kiválni a tragédia, akkor az addig tartó egység lehetne

„A'- és Krammer-vonal „B'-téma; de kapunk egy epilógust a darab végére, ami dramaturgiailag nem elengedhetetlen, így viszont esztétikailag azért izgalmas, mert úgy ismétli meg az „A'-témát, hogy teljesen ellenkező hatást vált ki. A helyszín: Lacibá (Besenczi Árpád), Robi (Szakály Aurél) és Zoli (Kiss Ernő) műhelye. A poénok célpontja még mindig Krammer és az összeroppanása – máshol ez lehetne a *comic relief* pillanata, amikor a nagy drámai feszültséget feloldja a humor és a néző nyugodtan újtára van engedve. Itt mégsem ez történik, mert bár majdnem ugyanazt kapjuk, mint a kocsmajelenetben, de már egyre kényelmetlenebb Krammer kárára nevetni.

Mindezt nem érezhetnénk egy jól felépített darab és hiteles színészi alakítások nélkül. Jó lenne azt gondolni, hogy Krusovszky Dénes és a Hevesi Sándor Színház egymásra találásában kaptunk egy kicsit mi is abból, amit Csehov és Sztanyiszlavszkij érezhetett.

„Mindezt nem érezhetnénk egy jól felépített darab és hiteles színészi alakítások nélkül. Jó lenne azt gondolni, hogy Krusovszky Dénes és a Hevesi Sándor Színház egymásra találásában kaptunk egy kicsit mi is abból, amit Csehov és Sztanyiszlavszkij érezhetett.”

